

ELECTRONIC WAREHOUSE RECEIPTS TRANSACTIONS AND INCENTIVES OF TURKEY

DOI: 10.17261/Pressacademia.2021.1489

PAP- V.14-2021(15)-p.69-74

Sabahattin Yigit

Istanbul Commerce University, Sutluce Campus, Istanbul, Turkey.

sabahattinyigit@gmail.com , ORCID: 0000-0003-1806-5710

To cite this document

Sabahattin Yigit, (2021). Elektronik warehouse receipts transactions and incentives of Turkey. PressAcademia Procedia (PAP), 14, 69-74.

Permanent link to this document: <http://doi.org/10.17261/Pressacademia.2021.1489>

Copyright: Published by PressAcademia and limited licensed re-use rights only.

ABSTRACT

Purpose- Elektronik warehouse receipts, which have an active transaction volume in the last 8 years in our country are important for the country's economy and for the farmer to have a sustainable economy in the field of agriculture. The general financing problem in the agricultural sector continues every year. In the agricultural sector, it is a successful system that enables the farmer to convert the product in her hand into cash loan or a continuous sales model by providing collateral. ELUS transactions, which provide advantages with developing technology and easy buying and selling transactions are also seen as an investment and guarantee for banks and investors. As a matter of fact, sustainable agriculture is of great importance for our country, with government incentives and farmers orientation to product stocks and licensed warehouses. The aim of this study is to examine the effect of the transaction volume and government incentives for the last 5 years in our country.

Methodology- The ELUS transaction volume between 2016 and 2020 and the effect of government incentives by years were compared.

Findings- Especially since 2015, the effect of government incentives has been seen in the increase in the transaction volume of electronic warehouse receipts.

Conclusion- Increasing the electronic product stock transaction volume with government incentives will be the financial system preferred by farmers and investors in our country.

Keywords: Elektronik warehouse receipts, warehouse system, volume of the warehouse receipts, warehouse receipts incentives.

JEL Codes: Q14, Q12, A10

ELEKTRONİK ÜRÜN SENETLERİNİN UYGULAMA HACMİ VE TÜRKİYE TEŞVİKLERİ

ÖZET

Amaç - Ülkemizde henüz son 8 yılda aktif işlem hacmine sahip Elektronik Ürün Senetleri ülke ekonomisi ve çiftçinin tarım alanında sürdürülebilir ekonomiye sahip olması için önemlidir. Genel finansman sorununun her yıl devam ettiği tarım sektöründe çiftçinin elindeki ürünü teminat göstererek nakdi kredi ya da devamlılık arz eden satış modeli ile yılın her dönemi gelir elde etmesi bu sürecin başarısıdır. Gelişen teknoloji ve kolay alım – satım işlemleri ile avantaj sağlayan ELÜS işlemleri bankalar ve yatırımcılar açısından da bir yatırım, teminat olarak görülmektedir. Nitekim devlet teşviği ile çiftçinin ürün senedi ve lisanslı depolara yönelmesi sürdürülebilir tarımın ülkemiz için önemi büyüktür. Bu çalışmanın amacı ülkemizde gerçekleşen son 5 yıla ait işlem hacmi ve devlet teşviklerinin etkisini incelemektir.

Yöntem- 2016- 2020 yılları arasında gerçekleşen ELUS işlem hacmi ve yıllara göre devlet teşviğinin etkisi karşılaştırılmıştır.

Bulgular- Özellikle 2015 yılından itibaren elektronik ürün senedi işlem hacmindeki artışın devlet teşviğinin etkisi görülmektedir.

Sonuç- Devlet teşviği ile elektronik ürün senedi işlem hacminin artması ülkemizde çiftçiler ve yatırımcılar tarafından tercih edilen finansal sistem olacaktır.

Anahtar Kelimeler: Elektronik ürün senetleri, lisanslı depoculuk, ürün senetleri hacmi, ürün senedi teşvikleri, elus.

JEL Kodları: Q14, Q12, A10

1.GİRİŞ

Tarım ülkesi olarak her zaman üreticisi ve işletmecisini destekleyen, sektörde dünya genelinde önemli rol almak isteyen ülkemizin toprak zenginliği yatırımcıların ilgisini çekmek, ekonomiye canlılık katmak için elverişlidir. Gelişmiş ülkelerde olduğu gibi tarım ürünleri ile sektörün kalkınmasına yönelik birçok yatırım ve alternatif düzenlemeler hem yatırımcı hem de üretici tarafından tercih edilmektedir.

Tüketicinin bir tarım ürününe erişim olanağının kolay olması o mala olan talebi etkileyeceği gibi üreticinin kendi malını sürekli değerlendiriyor olması da ülke ekonomisine yön verecektir. Tarım sektöründe merkezi depolama sistemleri son yıllarda bu düzeni hızla geliştiren ve günümüzde dünya genelinde en çok tercih edilen sistem haline gelmiştir.

Merkezi depolama sistemlerinin talebi arttıkça düzenlemeler de bir o kadar artmış ve standartlar ile bu sistemin sürdürülebilirliği sağlanmıştır. Her deponun belirli standartlarla tanınması ve üretilen malın korunmasına yönelik geliştirilen sistem ise lisanslı depoculuk ile ülkemizde bilinmektedir. Ürünlerini lisanslı depolarda muhafaza eden çiftçinin elde ettiği ürün senedi teminat ve yatırım aracı olarak kullanılmaktadır. Ürün senetleri, 5300 sayılı Tarım Ürünleri Lisanslı Depoculuk Kanununun 3/1 maddesinde ürünlerin mülkiyetini temsil ve rehinini temin eden, lisanslı depo işleticisine nama veya emre düzenlenmiş, teminat olarak verilebilen, ciro edilebilen veya edilemeyen ve bu kanunda öngörülme durumuyla Türk Ticaret Kanununda düzenlenen makbuz senedi hükümlerine tâbi olan kıymetli evrak olarak tanımlanmaktadır. (Yurtoglu, 2015)

Elektronik ürün senetlerinin kullanım hacminin her geçen gün artıyor olması çiftçinin tarım sektöründe yaşadığı likidite problemini bankaların sağladığı kredi imkanları ile çözmektedir. Bankalar tarafından sağlanan krediler nakit olarak çiftçiye iletilirken teminat olarak ürün senetleri kullanılmaktadır.

Elektronik ürün senetleri her yıl işlem hacmini arttırırken özellikle mısır, buğday, arpa gibi hububat ürünleri işlem hacmi olarak %96 oranında işlem görmektedir. Tarım ekonomisi ve ülke ekonomisine hızlı fayda sağlayacak olan ELUS kullanımı için ülke desteği ve teşvikleri önemli rol oynamaktadır. İlgili çalışmada ülkemizin bu konuda son yıllardaki desteği incelenmiştir.

2. LİTERATÜR ÇALIŞMASI

Araştırma kapsamında literatür incelemesi yapılırken, Elektronik ürün senetlerine ait Türkiye genelinde yapılan çalışmalar incelenmiştir. Çalışmalarda çoğunlukla finansal araç olarak ürün senedinin kullanılması ve henüz yeni olan bu sistemin genel kullanım şekline değinilmiştir.

Yurtoglu. (2015) tarafından yapılan çalışmada ürün senedinin tarım finansmanındaki rolü incelenmiştir. Çalışma kapsamında ürün senedine bağlı kredi uygulamasının arttırılabilmesi için yapılması gerekenlere değinmiştir. Çalışmanın sonunda ürün senedinin teminat fonksiyonu sayesinde tarım sektöründe bulunan likidite probleminin çözülebileceğine, finansal kuruluşların güven arz eden bu sistem ile kredi hacimlerini arttırarak sektöre yardımcı olacağı belirtilmiştir.

Karaduman. (2019) tarafından elektronik ürün senedinin teminatı yeri olarak bilinen lisanslı depoculuk sistemi ve ürün senetlerinin uygulama süreci incelenmiştir. Başta tarım sektöründe genel sorun olarak nitelendirdiği depolama maliyetinin lisanslı depolar ile çözüm bulacağını, üreticinin ürettiği ürünü sadece belirli bir dönemde satmak için değil bu depolar sayesinde güvenli ortamda tutacağı ürünlerini her dönem satabileceğini vurgulamıştır. Yüksek güven ortamı gerektiren bu sistemin içinde olacak kurum ve kuruluşların gerekli olan sermaye ve teknik özelliklerine değinilen bu çalışma hukuki sürecin de içinde bulunduğu genel mevzuat incelenmiştir.

Çayır. (2019) Elektronik ürün senetlerinin tarımsal fiyatlara olan etkisini Türkiye örneği ile çalışmış, Temmuz 2014 – Ekim 2018 tarihleri arasında yapılan ticaret borsalarındaki ürün seans fiyatları ve çiftçilerin tüccarlara yaptığı satışların piyasaya olan etkisi ele alınmıştır. Augmented Dickey-Fuller birim kök testi ile zaman serileri incelenmiş ve serilerin durağan olduğu görülmüştür. Aynı seriler yine Johansen eşbütünleşme analizi uygulanmış ve değişkenlerin eşbütünleşik olduğu görülmüştür. Eşbütünleşik olan değerlere ise Granger nedensellik testi uygulanmış ELÜS fiyatlarının gerek borsa içi gerekse borsa dışı piyasa fiyatlarına Granger nedeni olmadığı görülmüştür.

3. ÜLKEMİZDE TARIM SEKTÖRÜNÜN LİSANSLI DEPOCULUK SİSTEMİ İLE TANIŞMASI

Teknolojinin Her işletmenin sürdürülebilirliğine yönelik kendi ürününü ne kadar kısa sürede alıcıya ulaştırırsa o kadar avantaj elde edip rakiplerine üstünlük sağlayabilmektedir. Tarım sektöründe de bu durum üretilen mahsulün en taze ve sağlıklı yollarla tarladan tüketiciye iletilmesi ile sağlanmaktadır. Bu süreçte üretici çiftçinin son yıllarda en çok tercihi lisanslı depoculuk sisteminden yararlanmak olmuştur ki bunun birçok yararı kendi üretimini de desteklemektedir.

Türkiye diğer ülkeler gibi geliştirilen bu sistemi ülkemizde çiftçiye desteklemek amaçlı uygulamaya 2004 yılında dünya Bankası ile birlikte 'Birliklerde Lisanslı Depoculuğu Geliştirme Projesi' ile başlamıştır. TBMM Genel Kurulunun 10 Şubat 2005 tarihinde yayınladığı 5300 sayılı tarım ürünleri lisanslı depoculuk kanunu kabul edilmiş ve resmi gazetenin 17 Şubat 2005 tarihli 25730 sayılı nüshada yayınlayarak yürürlüğe girmiştir. (Memiş, Keskin 2015)

Lisanslı depoculuk sistemini kullanarak finansal piyasalarda işlem yapan ilk ülkenin Amerika olduğu bilinmektedir. Chicago'da 1848'de kurulan vadeli işlemler piyasasında tarım ürünlerinin (buğday, mısır) alım ve satım işlemleri vadeli olarak yapılmış fiyat istikrarı sağlanmıştır. (Chicago Merchantile Exchange Education Department, 2006: 2)

4. LİSANSLI DEPOCULUK SİSTEMİNİN FAYDALARI

Sistemin geçmişi 1800-1900 yılları arasında ekonomisi gelişmiş ülkelere dayanmakta, ekonomiye sağladığı avantaj ile diğer gelişmekte olan ülkeler tarafından örnek alınmaktadır. Tarım sektörü birçok sorunlu dönemden geçmiş yine geçmişte bulunan yapay gübre ve hayvancılık üzerine geliştirilen besi sistemleri ile ekonomideki rolü canlı tutulmuştur. Lisanslı depoculuk sistemi de yine tarım politikalarının ve verimliliğinin sürdürülebilir olması için hedeflenen bir mekanizmadır. Kırsal kesimlerden daha merkezi yerleşik hayat düzeninin olduğu şehir hayatına göç ve sanayi alanındaki işlere kayan insan gücünü tarım içerisinde tutmak ve emek karşılığı hedeflenen kar oranını yakalamak amaçlanmaktadır. Karşılıklı olarak üretici ve tüketici memnuniyetine bağlı geçmişten günümüze kadar başarılı ilerleyen bu sistem ülkemizin tarıma elverişli yüz ölçümünü sürdürülebilir ekonomik dengeyi içerisinde tutmak için önemlidir.

Lisanslı depoculuk sisteminin faydalarını aşağıdakiler ile açıklamak mümkündür;

- Piyasanın dengelenmesi; Dönemsel tarım ürünlerinde yaşanan arz fazlası ile oluşabilecek fiyat dengesizliklerini düzenlemek,
- Tarım ürünleri ticaretinin piyasada kabul gören standartları belirlenmiş ürünler üzerinden yapılması, kaliteli üretimin teşvik edilmesi ve güvenli bir piyasanın oluşturulması,
- Tarım ürünleri ticaretinin kayıt altına alınması,
- Üretimde ve fiyatlandırmada devlet müdahalelerinin asgariye indirilmesi, bu alana yönelik yapılan yüksek harcamalardan önemli tasarruf sağlanması,
- Tarım ürünleri üreticileri açısından kolay pazarlanabilen, iyi muhafaza edilen ve nakliye masrafları en aza indirilmiş bir sistemle istikrarlı ve daha yüksek bir gelir seviyesi elde edilmesi,
- Ürün ticareti ile uğraşan tacir ve sanayicilere, kalitesi bilimsel kriterlere göre belirlenmiş ve fiyat istikrarı sağlanmış ürünlerin kolayca temini,
- Tarım ürünlerinin, fizikî mal ve numune gösterilmesine ve teslimine gerek olmaksızın ürün senetleri aracılığıyla ticaretinin yapılması,
- Standardı belirlenmiş ürün ve lisanslı depo sistemiyle tarım ürünlerinde vadeli işlem ve opsiyon piyasalarına geçilmesi,
- Uluslararası piyasalarda tarım ürünleri ticaretinde olumlu gelişmeler sağlanması ve tarım ürünlerinin ihracat ve ithalatına ilişkin istikrarlı bir dış ticaret rejiminin oluşmasına ve tarım ürünü fiyatlarının müdahale olmadan kontrollü serbest piyasa koşullarında tespit edilmesi,

5. ELEKTRONİK ÜRÜN SENEDİ OLUŞUMUNUN TARIM SEKTÖRÜNE ETKİSİ

Elektronik Ürün Senedi (ELÜS), lisanslı depolar tarafından Türkiye Ürün İhtisas Borsası (TÜRİB) ile yapılan anlaşma çerçevesinde depoya giren ürünleri temsilen Elektronik Kayıt Kurallarına uygun olarak oluşturulup, Merkezi Kayıt Kuruluşu'nun Merkezi Kayıt Sistemde (MKS), yatırımcılar adına açılan hesaplarda izlenirler. (Takasbank, 2021) Lisanslı depolarda ürünlerini muhafaza eden çiftçi, ürünlerine karşılık alacağı ürün senedini isterse ürün ihtisas borsasında satışa çıkarabilir, isterse elindeki senedi dikili alanın kapasite artırımında gerekli kredi çekiminde teminat olarak kullanabilir.

Ürünün çeşidi ve kalitesi gibi detayların yazılı olarak belirtildiği senetler Elektronik Kayıt Kuruluşu tarafından oluşturulup Merkezi Kayıt Kuruluşu tarafından da saklanmaktadır. Devlet güvencesi altında oluşturulan bu yatırım döngüsü sayesinde ürünün alım satım gibi el değiştirme süreci güven ortamında sağlanmıştır. Çiftçinin sürdürülebilir ekonomisine yönelik edineceği finansman rahatlığı üretimine etki edeceği kadar ekonomik olarak ülkemizin de kalkınmasına yön verecektir. Lisanslı depoculuk sistemi bu yapı içerisinde güven sağlayan bir olgu olup üreticinin elindeki ürününü sigortalayan belirli bir yaşam döngüsü altında olanak tanıyan bir yatırım aracına da dönüştürmektedir.

ELUS alım – satım işlemleri Türkiye ürün ihtisas borsası bünyesinde bulunan TÜRİB İşlem Platformunda işlem görmektedir. 26 Temmuz 2019 tarihinden itibaren bakanlar kurulu kararı ile kurulan Türkiye Ürün İhtisas Borsası tüm borsaların birleştiği işlem platformu olmuştur. (TAKAS İstanbul)

Bir elektronik ürün senedi ile Türkiye'nin herhangi bir lisanslı deposunda bulunan bir tarım ürününü kendi mülkiyetinize almanız mümkündür. Ülkemizde tarım sektörünün geleceğine yönelik bankaların yaptığı çalışmalarda ürün fiyatlarının artan nüfusa karşı artacak olmasından dolayı bu tarz bir yatırım aracı ile geleceğe yönelik adım atmak mümkündür. Yatırımcı ile beraber ürününü sadece bir dönemde satmak için uğraşmayan çiftçi yılın her döneminde bu işlem kolaylığı ile ticaretini devamlı hale getirecek, ekili alanını daha verimli kullanmak isteyecektir. Günümüzde teknolojik yatırımlar ile ticari hacmini geliştiren tarım şirketleri aynı zamanda ekim ve biçim alanında gerekli istihdama da katkı sağlamaktadır.

Lisanslı depolarda depolanan ürünler çeşitlerine göre farklı depolama sürelerine sahiptir. Ancak mevcut durumda lisanslı depolarda depolanan hububat, baklagiller ve yağlı tohumlar ile pamuk ürünü azami 24 aya kadar depolanabilmektedir. Bankaların ELÜS'e dayalı kullandırdıkları kredilerde vade lisanslı depolarda depolanan ürünlerin depolama süreleri göz önünde bulundurularak belirlenmektedir. Bu kapsamda vade, ELÜS'de yer alan ürünün son depolama tarihinden 45 gün öncesine denk gelecek şekilde maksimum 1 yıl olmaktadır. (Yurtoglu, 2015: 115)

Tablo 1: 2020 Yılında ELÜS İhraç Edilmiş Ürünler

Ürün Adı	İşlem Gören Ürün Türleri
Antep Fıstığı	Antep Fıstığı
Fındık	Fındık
Hububat, Baklagil ve Yağlı Tohumlar	Arpa, Ayçiçeği tohumu, Buğday, Çavdar, Çeltik, Mercimek, Mısır, Nohut, Soya fasulyesi
Kuru Kayısı	Kükürtlü, Kükürtlümemiş
Pamuk	Pamuk
Zeytin	Siyah, Rengi Dönük, Yeşil

Kaynak: TURİB Faaliyet Raporu, 2020 - https://www.turib.com.tr/wp-content/uploads/2021/04/2020_turib_faaliyet_raporu.pdf

Elektronik Ürün Senetleri'nin oluşturulma, alım satım ve takas süreçleri ile ilgili 2012 yılı içerisinde İzmir Ticaret Borsası, Ege Tarım Ürünleri Lisanslı Depoculuk A.Ş., Merkezi Kayıt Kuruluşu ve Takasbank tarafından ortak çalışmalar yürütülmüştür. İlk aşamada işlem göreceği olan pamuğa dayalı elektronik ürün senetlerinin (ELÜS) oluşturulması ve takas süreçleri ile ilgili çalışmalar tamamlanarak, İzmir Ticaret Borsası ile

Takas işlemleri protokolü imzalanmıştır. 25 Temmuz 2013 tarihinde İzmir Ticaret Borsası'nda alım satım işlemleri başlamıştır. (TAKAS İstanbul) Günümüzde güncel olarak ELÜS işlemlerinde kullanılan ürünler ise; arpa, ayçiçeği tohumu, buğday, çavdar, çeltik, çekirdeksiz kuru üzüm, fasulye, fındık, kabuklu antep fıstığı, mercimek, mısır, kuru kayısı, nohut, pamuk, soya fasulyesi, yulaf, zeytin.

Elektronik ürün senetleri lisanslı depoculuk sisteminin geniş ölçekli olarak uygulanabilirliği için gerekli olan bir araçtır. Bu araç yoluyla sistemde, depolama, ihraç, virman, alım satım, takas, teminat yönetimi ve finansman gibi sistemin en temel fonksiyonları çalışır hale gelmektedir. Alt yapısı iyi hazırlanmış ve geniş çaplı erişimin olduğu bir sistem elektronik ürün senedinin lisanslı depoculuk sistemine olan

faydalarını arttıracaktır. (Çayır, 2019) ELÜS işlemleri küçük tarım işletmecisinden büyük sanayi işletmecisine kadar son yıllarda talebi artan bir teminat aracı olarak ilgi görmektedir. Ürün senedinin bankalar ve kredi kurumları tarafından belirli bir oranına kadar nakit ihtiyacı için teminat olarak kullanılması mevsimsel yatırım ve uzun süreli yatırım için gerekli sermayeyi sağlamaktadır.

6. ELEKTRONİK ÜRÜN SENETLERİ İŞLEMLERİNİN SON 5 YIL RAPORU

2015 – 2019 yılları arasında 8 farklı borsa üzerinden gerçekleşen ELÜS işlemleri 2019 Yılında kurulan Türkiye Ürün İhtisas Borsası ile tek bir borsa üzerinden işlem görmeye başlamıştır.

Tablo 2: 2015-2021Yılları Arasında Borsa Bazında Elektronik Ürün Senedi İşlemleri

Yıl	İşlem Adedi	İşlem Hacmi (TL)
2015	6.200	154.097.839
2016	10.864	410.197.365
2017	24.763	1.212.355.240
2018	72.886	2.709.269.287
2019	141.793	5.130.212.244
2020	117.366	11.423.374.892
2021	39.380	5.764.610.436

Kaynak: TAKAS İstanbul - <https://www.takasbank.com.tr/tr/istatistikler/elektronik-urun-senedi-islemleri-ile-ilgili-istatistiki-bilgiler>

Tablo 3'te Takas İstanbul verileri ele alınmış ELUS işlem hacimlerine ve TL değer hacimlerine yer verilmiştir. Buna göre 2015 yılında 6.200 adet gerçekleşen ELUS işlemleri 2020 yılında 117.366 'ya ulaşmış 4.782 %1893 oranında artış göstermiştir. Her sene bir önceki sene hacminin iki katı yüksekliğine ulaşarak devam eden yükseliş 2020 – 2021 yıllarında koronavirus salgınının negatif etkileri nedeni ile kısıtlı devam etmiş işlem hacmini 39.380'e kadar geriletmiştir.

7. ELEKTRONİK ÜRÜN SENETLERİ İŞLEMLERİ TÜRKİYE DEVLET TEŞVİKLERİ

Üreticinin banka ve kredi kuruluşlarına karşı teminat olarak kullandığı elektronik ürün senetleri, bir gelir modelinin yanı sıra sürdürülebilir tarım ekonomisinin en önemli sermayesi olarak görülebilir. Bu doğrultuda ülke teşvikleri önemlidir ki küçük ölçekli çiftçiden sanayi sektöründeki üreticiye kadar sistemin talep görmesi devletlerin teşvikleri ile önemlidir. Ülkemizde lisanslı depoculuk sistemi ve elektronik ürün senedi işlemlerine yönelik yapılan teşvikler;

Gelir vergisi muafiyeti,

- KDV muafiyeti,
- Damga vergisi muafiyeti

ile sağlanmaktadır. Yapılan işlemler üzerinden sağlanan bu teşviklerin yanı sıra üretici ve depo işletmecisini desteklemek üzere;

Depo kira desteği,

- Üreticilere nakliye desteği,
- Üreticilere analiz desteği,
- Üreticilere ELÜS karşılığı kredi faizi desteği,
- Lisanslı depo yatırım ve işletme kredisi desteği,
- Sigorta primi desteği

ile aktif olarak teşvikler devam ettirilmektedir.

Lisanslı depoculuk sisteminin teşvik edilmesine ve bu alandaki yatırımların artarak gelişmesine katkı sağlamayı amaçlayan vergi düzenlemeleri, 3/7/2009 tarihli 27277 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanan 5904 sayılı Gelir Vergisi Kanunu ve Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılması Hakkındaki Kanunla yürürlüğe girmiştir.(Sezal, 2017) Bu Kanunla;

- Lisanslı depoya bırakılan ürün için üretici adına elektronik ortamda düzenlenen ürün senetlerinin el değiştirmesinden doğan kazançlar 31/12/2014 tarihine kadar gelir vergisi ve kurumlar vergisinden istisna tutulmuş ve bu süre 31/12/2018 tarihine kadar uzatılmıştır.
- Ürünlerin lisanslı depolara ilk tesliminde ve borsadaki alım satımında katma değer vergisi (KDV) istisnası getirilmiştir.
- Lisanslı depo işletmesi ile mudi arasında yapılan sözleşmeler ve ürün senetleri damga vergisinden istisna tutulmuştur.

Elektronik ürün senedi işlemlerine yönelik yapılan teşvikleri; Gelir ve Kurumlar Vergisi İstisnası 20% , Katma Değer Vergisi İstisnası 1% ve Zirai stopaj vergisi 2% oranında muafiyet sağlanmaktadır. 3/7/2009 tarihli 27277 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanan 5904 sayılı Gelir Vergisi Kanunu ve Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılması Hakkındaki Kanunla yürürlüğe girmiştir. Daha sonra 17.01.2019 tarihli ve 7161 sayılı kanunun 5 inci maddesiyle de süresi uzatılmıştır. Bu Kanunla; Lisanslı depoya teslim edilen ürün için üreticiye verilen ürün senetlerinin alınıp satılmasından doğan kazançlar "31/12/2023" tarihine kadar gelir vergisi ve kurumlar vergisinden istisna tutulmuştur. Ürünlerin lisanslı depolara ilk tesliminde ve borsadaki alım satımında katma değer vergisi (KDV) istisnası getirilmiştir. (Resmi Gazete, Sayı 31386)

8. DEVLET TEŞVİKLERİNİN ELÜS İŞLEMLERİNE ETKİSİ

2015 yılından itibaren yaygınlaşan ve işlem adedi her sene artış gösteren Elektronik Ürün Senetleri devletin teşviği ile ilgisini arttırmaktadır.

2016 yılında;

- 10.864 adet ELÜS işlemi gerçekleşirken bu işlemlere ait; 410.197.365 TL alım – satım işlemi gerçekleşmiştir. Devlet teşviği ile; 1% KDV ödemesi ile 4.101.973,65 TL, 20% Kurumlar vergisi ile 81.219.078, TL, 2% Zirai stopaj ödemesi ile 8.203.947 TL,

Toplamda 93.524.998 TL muafiyet sağlanmıştır.

Yatırımcı ve üreticiyi destekleyen bu teşvikler her yıl etkisini göstermiş 2020 yılına geldiğimizde işlem adetinde 10,8 kat büyüme ile 117.266 işlem adedi gerçekleşmiştir.

- 117.266 adet ELÜS işlemi gerçekleşirken 11.423.374.892 TL alım satım işlemi gerçekleşmiştir. Devlet teşviği ile; 1% KDV ödemesi ile 114.233.748,92 TL, 20% Kurumlar vergisi ile 2.261.828.228,61 TL, 2% Zirai stopaj ödemesi ile 228.467.497,84 TL,

Toplamda 2.604.519.475,37 TL muafiyet sağlanmıştır.

9.SONUÇ

Devlet teşviklerinin lisanslı depo işletmeciliği ve elektronik ürün senetleri üzerinde etkisi çiftçinin ekonomiye sağlayacağı katkısı yakından etkilemektedir. Tarım sektöründe rol alan küçük işletmeciden büyük sanayi üreticisine kadar ELÜS işlemlerinde sağlanan teminat özelliği nakit kredi ihtiyacında en çok tercih edilen finansal araç olmuştur. Bu işlemlerin artması ile alım ve satım işlemlerinin ürün senedi borsasında gerçekleşmesi, devletin sağladığı alım satım dayalı vergi muafiyet destekleri 2016 yılından 2020 yılına kadar işlem hacminde 10 kat büyümeye destek sağlamıştır.

Ülkemizin tarıma elverişli yapısı ile işletmecinin tarım üzerinden elde edeceği gelirin arttırılmasına yönelik sağlanan destek ve teşvikler önemini her geçen gün arttırmaktadır. Elektronik ürün senedi işlemlerinde sağlanan vergi muafiyetlerinin ve benzer desteklerin devamlılığı üreticinin bu alanda yatırım ve işlem hacmini arttıracak, gelecek yıllar için tarım ekonomisinde yeri önemli ve büyük olacaktır.

KAYNAKÇA

Chicago Merchantile Exchange Education Department (2006). An Introduction to Futures and Options. http://www.aaec.ttu.edu/faculty/sharaha/aaec%204317_fut_opt.pdf, (10.01.2013)

Çayır, C. (2019) Elektronik Ürün Senetlerinin Tarımsal Fiyatlara Etkisi: Türkiye Örneği Yüksek Lisans Tezi. İstanbul Üniversitesi, İstanbul

FAO, (2020) Birleşmiş Milletler Gıda ve Tarım Örgütü FAOSTAT Erisim: <http://www.fao.org/faostat/en/#data> [Erişim tarihi 07.05.2020]

Karaduman, C. (2019). Lisanslı Depoculuk ve Ürün Senedi Yüksek Lisans Tezi. Cankaya Üniversitesi, Ankara

Lidasder, (2021). Tarım Ürünlerini Lisanslı Depo ve Yetkili Sınıflandırıcı Şirketler Derneği, Devlet Destek ve Teşvikleri, <http://www.lidasder.org.tr/tesvik-ve-devlet-yardimlari/>

Memis, K. (2015). Tarımsal mamüllerde lisanslı depoculuk sisteminin rolü. Celal Bayar Üniversitesi Yönetim ve Ekonomi Dergisi, 22(2), 619 – 633

Resmi Gazete <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2021/02/20210205-13.htm> 24.09.2021

Sezal, L. (2017) Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi, 10(52), www.sosyalarastirmalar.com

Takas Istanbul (2021). Elektronik Ürün Senetleri ile ilgili İstatistiki Bilgiler <https://www.takasbank.com.tr/tr/istatistikler/elektronik-urun-senedi-islemleri-ile-ilgili-istatistiki-bilgiler>

Takasbank (2021). Elektronik Ürün Senetleri <https://www.takasbank.com.tr/tr/Sayfalar/ELUS-.aspx> 18.04.2021

TURIB (2020). Türkiye Ürün İhtisas Borsası Faaliyet Raporu https://www.turib.com.tr/wp-content/uploads/2021/04/2020_turib_faaliyet_raporu.pdf

Yurtoglu, B. (2015). Ürün Senedinin Tarım Sektörünün Finansmanındaki Rolü. Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi, Başkent Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Ankara, 89-90.